

Davvisámegiela mánggaidlogu illatiivva variašuvdna Ohcejoga guovllus

SIERGE RASMUS

Sámi allaskuvla ja Giellagas-instituhtta, Oulu universitehta

Dán čállosa fáddán lea mánggaidlogu illatiivva variašuvdna ja nuppástuvvan Ohcejoga guovllu hálljuvvon davvisámegielas. 1900-logus leat dáhpáhuvvan stuorra servodatlaš nuppástusat ja dáinna dutkamiin čielggadan mo dat leat váikkuhan sámegillii. Dálá giellaoahpaid kásussojameamis lea mánggaidlogu illatiivvas eanet go dušše okta sojahangeažus. Bárahisstávval nomeniid sojahangeažus lea *-idda* ja eará máttajoavkkuin lea *-ide*. Kásussojameami variašuvdna gullo maiddá hálljuvvon gielas ja eandaliige bárrastávval- ja kontrakšuvdnanomeniid illatiivosojahusas lea girjáivuohhta.

Lean čohkken dutkanmateriála Sámi kulturarkiivva čoakkáldagain, iežan dahkan jearahallamiin ja Yle Sámi rádiojearahallamiin. Materiála analyseremis lean sirren mánggaidlogu illatiivva geažusvariánttaid iešgudege áigodagain riegádan informánttain ja analyseren dasto variašuvdna ja nuppástuvvama reálaáigemetodain.

Boarrásamos materiálan gávdnojit njeallje geažusvariántta (*-idi*, *-ide*, *-idda* ja *-idiidda*), maid geavahus orru juohkaseamen oalle dássálagaid. Jahkečuodi beallemuttu nuppástusat, dego eváhkkkoáigi, ođdasithuksen, ásodatáigi ja suomelaččaid sisafarren, rievdatit dili mealgadit. Dáid báliid riegádan informánttaid gielas jávket guokte illativariántta (*-idi* ja *-idiidda*) ja bárahisstávvalsubstantiivvaid sojahangeažus adnogohtá maiddá deattohis stávvala manjis. 1970-logu rájes fas leat leamašan positiivvalut nuppástusat sámegiela ektui ja giella lea fas ealáskan. Mánggaidlogu illatiivva dáfus dat goittotge ii leat máhcahan jávkan geažusvariánttaid, muhto dan sadjái ortografalaš (*-ide*) hápmi orru váldimin eanet saji ođđa áigge sápmelaččaid gielas.

Fáddásánit: mánggaidlogu illatiiva, reálaáigemetoda, sosiolingvistihkka, giela rievdan

1. Álggahus

Dán čállošis guorahalan mánggaidlogu illatiivva variašuvdna ja nuppástuvvama deattohis stávvala manjis Ohcejoga hállangielas. Davvisámegiela nomeniid kásusvuogádat lea systemáhtalaš ja giellahistorjjálaččat bures čilgejuvvon, muhto mánggaidlogu illatiivva variašuvdna ii leat áibbas čielggas. Sosiolingvistihka okta vuodđopremissa lea ahte giela nuppástusa vuodđun lea giela varieren, muhto buot variašuvdna ii mearkkaš giela rievdamas. Danin dutkančuolmmas leat guokte vuodddášgažaldaga: 1) makkár variašuvdna mánggaidlogu illatiivvas lea ja lea leamašan Ohcejoga guovllus? ja 2) leago das dáhpáhuvvan nuppástus?

- (1) *De mii iđedis vuolgit, ja báhcet dearvan dii boares kristtalaččat ja nuorabutge. Ja mii da-, dadjat **didjiidi** hivásti [...] Mii eat eambo dalle **didjii-di** sárdnit. [...] eat mii eambo sárdnit **didjidiidda** (SKS 1956: a322_55)*
- (2) *lovttas lei dasto **gánddaidda** internáhttalatnja (TKU/A/66/58-1)*
- (3) *buoret **vistiide** ja suohttasut eallimii (TKU/A/66/58-1)*
- (4) *Min hearrámet Jesusa Kristusa divrasit golggatuvvon vara bokti mun duođaštan **didjidi** suttuid ándagassii, čuodjá sárdnealbmá jietna čakčaeahkedis. (Jávrrri-Juhán Niillas 2014: 7)*

Vuosttas gažaldahkii gávdná muhtinlágan vástádusa jo ovdamearkkain (1–3), main oaidná, ahte 1950–60-loguin báddejuvvon materiálain mánggaidlogu illatiivvas leat goit njeallje iešguhtege lágan variántta. Ovdamearka (4) lea váldon čáppagirjjálašvuodas, mas maiddá lea geavahuvvon eahpeortográfalaš hápmi *didjidi*. Romána muitala Deanuleagi eallimis badjel 100 jagi dassái ja girječálli orru geavaheamen dán hámi namalassii representeret dološáigásaš davvisámegielas. Čuovvovaš kapihttalas guorahalan mánggaidlogu illatiivva variašuvnna ovddit dutkamušain. Goalmát kapihttalas muitalan dutkanmateriála ja dan gieđahallama birra, ja njealját kapihtal láchčá teorehtalaš duogáža. Vidát kapihttalas ovdanbuvttán informánttaid juogu ja dutkama analysa, ja čállosa loahpada guđát kapihttala bohtosiid suokkardallan.

2. Ovddit dutkamušat

Mánggaidlogu illatiivva sojahangeažus lea šaddan dálá hápmái namalassii dan maŋŋá go sámegielat leat sierranan suomelaš gielain (Korhonen 1981: 220). Friisa (1856: 29) giellaoahpas davvisámegielas dasa leat golbma variántta *-idi*, *-ide* ja *-ida*, muhto su sojahantabeallain bárrastávval, bárahisstávval ja kontrakšuvdnanomenat leat sojahuvvon mánggaidlogu allatiivvas *-idi*-gehčosiin, dego ovdamearkka dihte *giedáidi*, *laddásidi* ja *sulluidi*. Nielsena (1979 (1926–1929)) giellaoahpas fas bárrastávval- ja kontrakšuvdnasubstantiivvaid mánggaidlogu illatiivva sojahangeažus lea *-di* ja bárahistávvalsubstantiivvaid sojahangeažus lea fas *-dâ*. Suopmanerohussan Nielsen (1979 (1926–1929): 64) máinnaša dan, ahte Buolbmágis bárrastávvalsubstantiivvaid *-idi* sajis lea *-đii* ja Kárášjogas otnon bárahistávvalsubstantiivvain, dego ovdamearkka dihte *gápmat* (~*gápmagat*), sáhttá leat juogo *-iidâ* dahje *-i(i)đi*. Korhonen (1981: 220–221) čilge dán nu ahte

deattohis stávvala maŋis mánggaidlogu illatiivvas lea *-di* ja deaddostávvala maŋis fas *-dâ*. Dálá ortografijias gehčosat leat *-de* ja *-dda*. Mánggaidlogu illatiivva geažus lea ráhkaduvvon nu, ahte mánggaidlogu akkusatiivahápmái (vuodđosámegeiela **-de+K*) lea lasihuvvon latiiva-suffiksa **-n*, *-k*, dahje *-j*. (Korhonen 1981: 220–221.)

Sammallahti (1998: 68) lea maŋŋá čállán, ahte mánggaidlogu illatiivva sojahangehčosiid variašuvnna giellahistorjá lea seađas, muhto čilgehus orru leamen dat, ahte morfema ođđasit hápmašuvvamis kontrakšuvdnavokála lea ieš-guđege lágan bárrastávval- ja bárahisstávvalnomeniin. Dán son lea árvalan, ahte vuodđo-(oarje)-sámegeielas illatiivahámit leat leamašan ovttaidlogus **koatāCēn*, **kēpērāCēn* ja mánggaidlogus **koadijāCēn* ja **kēpērijāCēn*. Dat leat maŋŋá gárggiidan hápmái **goatta*¹, **gāpperi*, **gōđiidi* ja **gāpperida*. Sammallahti oaivvilda, ahte mánggaidlogu **-āsēn* morfema geassáseami boađusin bárrastávval nomeniidda lea báhcán vokála **i* ja bárahisstávval nomeniidda **a*. Dan maŋŋá *j*-suffiksa lea laktásan bárrastávvalnomeniidda sihke ovttaidlogus *goattai* ja mánggaidlogus *gōđiidi*. Das čuovvovaš muttus mánggaidlogu hápmái lea lasihuvvon *-dā*-suffiksa, man boađusin leat šaddan guhkes dahje duppalillatiivvat, dego omd. *gōđiidiidā*, mat lea dasto otnon hápmái *gōđiidā*. Bárahisstávvalnomeniidda dan sadjái ii leat lasihuvvon *j*-suffiksa. (Sammallahti 1982: 111–112.)

Dán rádjái mánggaidlogu illatiivva dutkanhistorjá lea gieđahallojuvvon sierra geahččanguovlluin. Friisa (1856) ja Nielsena (1979 (1926–1929)) čállosat leat giellaoahpat, muhto Nielsena barggus suopmaniešvuodat leat váldojuvvon vuhtii. Korhonen (1981) ja Sammallahti (1982; 1998) leaba guorahallan illatiivamorfoloogia giellahistorjja perspektiivvas, ja dasa lassin Nils Øivind Helander (2001) lea dutkan sámegeiela illatiivva syntávssalaš ja semantihkalaš geavaheami. Vaikke Helander (2001: 7) čálláge ahte «[...] ovddeš áiggi giella ii leat seammalágan go dálá giella, ja nuoraid giella maid čájeha ahte boahhteáiggi sámegeiella ii šatta leat aiddo seammalágan go dálá giella», de easka Lene Antonsen (2007) lea guorahallan makkár kásusmorfoloogia nuppástusat leat dáhpáhuvvan maŋimuš beannotčuohtejagis. Su bargu guorahallá davvisámegeiela Gáivuona suopmana ja su barggu informánttat leat riegeádan 1850–1970 loguid gaskkas.

1 Maŋit muttuid merkemis Sammallahti (1982) geavaha Nielsena čállinvuogi.

3. Dutkanmateriála čoaggin ja gieđahallan

Dutkanmateriálan leat báddejuvvon jearahallamat Ohcejoga guovllu olbmui. Jearahallanmateriála lean čohkken Oulu universitehta Sámi kulturarkiivva čoakkáldagain, Turku universitehta Talvadas-čoakkáldagas (TKU 1966), Yle Areenai vurkejuvvon Yle Sámi jearahallamiin ja iežan bádden jearahallamiin (SR 2019). Arkiverejuvvon jearahallamiid motivašuvdna lea leamašan čoaggit earret eará Ohcejoga guovllu máidnasiid (SKS 1956), Sámi folklore (TKU 1966), dieđuid sogain ja fuolkeoktavuođain (SKA 1996), Deanu guollebivddus (ISAMA 2015) ja sámiid lagaš historjjás (SKA 2016). Iežan jearahallamiid ulbmilin lea leamašan báddet nuoraid giela. Dutkanmateriálas leat oktiibuot 34 informántta, geat leat rieğádan jagiin 1886–2003. Sis 21 leat dievddut ja nissonat leat 13. Čilgen viđát kapihttalis mo lean juohkán sin sohkabuolvvaide. Jearahallamiid guhkkodagat varierejit sullii čieža minuhta rádiojearahallamiin guhkes máinnasčoakkáldagaide, maidda ovttaskas informántta leat jearahallan juobe vihtta diimmu. Eanaš jearahallamat leat sullii 30–120 minuhta ja materiála lea oktiibuot sullii 22 diimmu.

Dutkanmateriálas lean čoaggán buot nomeniid, main dálá ortografijjas mánggaidlogu illatiivva sojahangeažus lea *-ide*, nappo bárrastávval- ja kontrakšuvdnanomeniid, persovdnapronomeniid, ja indefinihttapronomeniid *eará* ja *buohkat*. Materiálas eai leat numerálat mánggaidlogu illatiivvas. Materiála lea transkriberejuvvon ortográfalaččat, muhto das illatiivagehčosiid čállin lea heivehuvvon. Tabellii 1 leat čohkkejuvvon makkár ovttagardánahttimat leat čállimis geavahuvvon ovdanbuktit hállojuvvon giela.

Ortográfalaš representašuvdna	Fonologalaš hápmi
<i>máná-idi</i>	<i>/määnäjdi(j)~/määnäjti/</i>
<i>máná-ide</i>	<i>/määnäje/~/määnäjde/~/määnäjte/</i>
<i>máná-idda</i>	<i>/määnäjta/</i>
<i>máná-idiidda</i>	<i>/määnäjđjta/</i>

Tabella 1. Sojahangeažusvariánttaid merken materiálas.

Loahppavokála merken lea heivehuvvon čállingielas geavahuvvon grafemaide *-i*, *-e* ja *-a*. Morfema kásusmerken čuovvu čállingiela árbevieru, nu ahte *-idda* merkejuvvo, dego dat boadášii deaddostávvala maŋis. Gehčosat *-ide* ja *-idi* leat ovttagardánahttojuvvon jietnadatoahpa njuolggadusaid mielde, nu ahte go *d* lea konsonántaravddas, de dat vástida nuortan jietnadagaid */t~/đ~/./* (Sammallahti

2019: 211). Nu ahte /määnäjte/~ /määnäjde/~ /määnäje/ leat materiálas čállojuv-
von hápmái *mánáide*. Maiddái Nielsen (1979 (1926–1929): 64) lea mearkkašan,
ahte Buolbmágis mánggaidlogu illatiivva variántan lea *-idi* sajis *-đii* (omd. *die-
vađii*²), masa orru laktásan sekundára *-j*-suffiksa (Sammallahti 1982: 112). Dán
dutkanma várás *-idi*-geažus doallá sisttis sihke vejolaš konsonántta klusiila/spirán-
ta-variašuvnna, eaige dán dutkamušas leat sirrejuvvon sierra geažusvariánttat
dan mielde, ahte gullogo dain sekundára *j*. Dát dan sujas, ahte erohusa gullan
lea vuot nu subjektiiivvalaš dulkongažaldat ja juo dálá juoguin šaddet oktiibuot
njeallje geažusvariántta. Guhkes illatiivvaid merken čuovvu seammá vuogi ja
dat leat čállojuvvon hápmái *-idiidda*. Dáinna merkenvugiin geažusvariánttat leat
oktiibuot njeallje: *-idi*, *-ide*, *-idda* ja *-idiidda*.

Materiálas leat oktiibuot 255 dáhpáhusa, mat leat válđojuvvon vuhtii dán
dutkanmis. Dakkár dáhpáhusat, main lea ovdamearkka dihte váttis earuhit
loahppavokála, leat hilgojuvvon dutkama olggobeallái, go daid dulkon livččii
menddo subjektiiivvalaš ja mihtideapmi livččii beare áddjái. In leat rehkenastán
hilgojuvvon dáhpáhusaid, muhto oktiibuot dat leat sullii logi.

4. Giela variašuvnna dutkanvuogit

Dán materiála analysa vuodđuduvvá heivehuvvon reálaáigemetodii. Sosiolingvis-
tihka guokte guovddáš vuogi guorahallat giela riev dama leat *reálaáigemetoda* ja
olgguldasaáigemetoda.

Reálaáigemetoda mearkkaša ahte seammá giellaservoša lahtut jearahallojit
dávjjit go oktii, muhto jearahallamiid gaska ferte leat guhkki. Dábálaččat jeara-
hallamat čadahuvvojit ovdamearkka dihte 10–30 jagi gaskkaid ja nuppástusat
materiálaid gaskkas representerejit makkár nuppástusat gielas leat dáhpáhu-
vvan áigodagas. Reálaáigemetodasge leat guokte vuogi čoaggit informánttaid. *Trenda-
dutkanmuša* iešguhtege áigodagaide ohcojuvvojit informánttat álo seammá kritea-
raiguin, ovdamearka dihte ássanguovllu ja agi mielde. Dát leage dábálu ja álkit
vuohki háhkat informánttaid (Juutinen 2019: 84; Labov 1994: 76). *Paneladutka-
mušas* jearahallojit seammá informánttat dihto áiggi manjá. Lunddolaččatge dát
lea eanet hástaleaddji vuohki dutkat, go dat eaktuda, ahte seammá informánttat
háliidit dutkamii ođđasit, ja ahte sii leat oba heakkaid alde. Dattege ovdamearkka

2 Buolbmága dáhpáhusas Nielsena (1979 (1926–1929): 10) mielde lea sokki *i* jávkan *đ* ovdda-
bealde. Oamastanhámit spiehkkašit dás (omd. *dievaiđás-*).

dihte Liisa Mustanoja (2011) dutkamušas Tampere suopmana rievdamis leat jearahallon seammá olbmot jagiin 1977 ja 1997, ja dát leage buorre ovdamearka paneladutkamušas.

Olgguldasaigemetoda fas vuodđuduvvá premissii, ahte olbmo giella bissu seammaláganin eallinagi čađa ja giela nuppástuvvan bohtá ovdan sohka-buolvvaid gaskasaš erohusain. Nu ahte ovdamearkka dihte 25-jahkásaččaid, 50-jahkásaččaid ja 75-jahkásaš giellageavaheaddjiid erohusat speadjalastet mo giella lea rievdan 50 jagis. Positiivvalamos oainnus okta dákkár materiálačoakkáldat sáhttá govvet olles jahkečuodi nuppástusa gielas, jus duodaidge ii válđojuvvo vuhtii giela nuppástuvvan agi mielde (Paunonen 2005b: 22–23). Gielladilli hárvle ná ovttáčilggolaš, muhto dan sajis Labova (1994: 83) tabellii čujuhuvvo dávjá, go galgá earuhit iešguđege lágan giellarievdama (gč. ee. Mustanoja 2011: 58; Kurki 2005: 37; Paunonen 2005b: 15; Juutinen 2019: 84).

	Indiviida	Servodat
1. Stabiila dilli	Stabiila	Stabiila
2. Rievdan agi mielde	Labiila	Stabiila
3. Rievdan sohka-buolvvaid gaskkal	Stabiila	Labiila
4. Servodatlaš rievdan	Labiila	Labiila

Tabealla 2. Giela rievdan indiviida ja servodaga dásiin (heivehuvvon Labov (1994: 83) vuodul).

Tabeallas 2 leat njeallje molssaeavttu, ja guokte vuosttas molssaeavttu leat eanet teorehtalaččat, eandaliige giela stabiila dilli, mii sáhttá ollašuvvat dievaslaččat dušše gielain, maid eai šat geavat. Ná lea dieđusge dalle, jus giela variašuvnna ja rievdamas geahčada ollisvuohtan, muhto lea vejolaš gávdnat sárgosiid, main giella orru leamen stabiila indiviida ja servodaga dásis, dego ovdamearkka dihte eanagasgiella vuodđosátneortnet SVO. Nubbi molssaeaktu maiddá lea oalle hárvenaš. Dat máksá dan, ahte ovttaskas olbmo giella nuppástuvvá agi mielde, muhto vai servodatdásis giella ii nuppástuvaše, de ahkenuppástusat fertešedje leat identtalaččat. (Labov 1994: 83–84; Paunonen 2005b: 15; Chambers 1995: 188.)

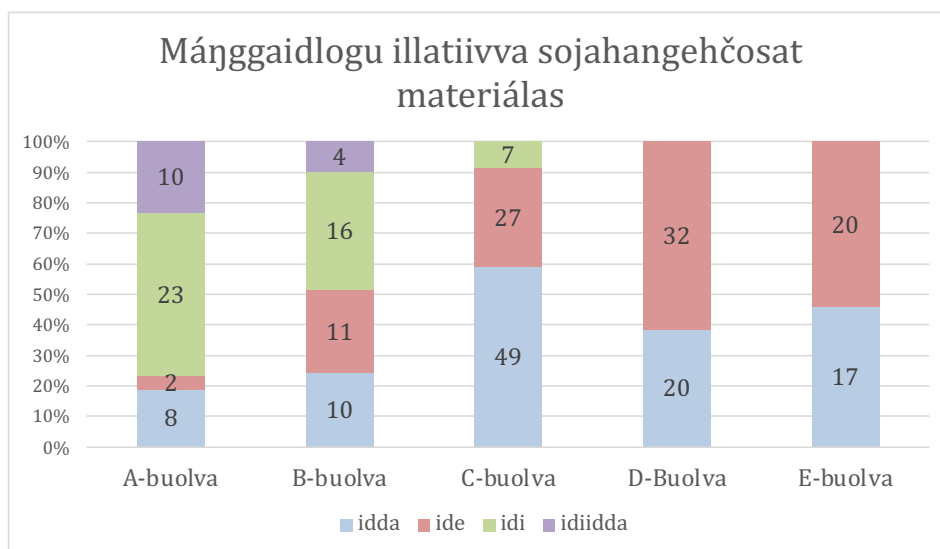
Goalmmát molssaeaktu mearkkaša, ahte ovttaskas olbmo idioleakta bissu seammaláganin eallinagi čađa ja giela nuppástuvvan dáhpáhuvvá buolvvas bulvii. Dát málle čilge fonologalaš ja morfologalaš nuppástusaid. Njealját molssaeavttus sihke indiviida ja servoša giella nuppástuvvá áiggi mielde ja dat čilge buoremusat syntávssalaš ja leksikála nuppástusaid. (Paunonen 2005b: 16; Labov 1994: 84.)

Bajábealde čilgejuvvon mállat giellarievdama govvideamis áсахит rámmaid dasa, аhte maid sáhttá dutkat makkár vugiiguin. Ovttaskas olbmo idioleavtta guorahallama vuodul ii sáhte sihkkarvuodain muitalit mainna lágiin giella oppalaččat lea rievdan servois ja nuppe dáfus treandadutkan sáhttá čájehit dušše servodat- dási nuppástusaid. Ideála dilis reálaáigemethodas adnošedje guokte iešguđege áigge čađahuvvon paneladutkamuša, maiguin sáhtášii earuhit giela ahkenuppástumi (eaŋ. *Age-grading*). Dákkár dutkamат leat dahkkon ovdamearkka dihte suomagielas (Paunonen 2005a; 2005b). Dát dutkanmateriálat leat báddejuvvon Helssegis 1970-logus ja 1990-logus ja oassi informánttain leat seammát. Dan geažil dát dutkamат leat sihke treanda- ja paneladutkamат ja daid vuodul lea vejolaš árvoštallat man bures dát dutkanvuogit heivejit iešguđege láган variašuvnna dutkamii. Helssega guovllu *hd~h* -molsašuddama (ovdamearkka dihte *yhden~yhen* 'ovtta', *nähdä~nähä* 'oaidnit') guorahallan čájeha, аhte dákkár morfofonologalaš nuppástus lea sihke indiviida ja servodaga dási rievdanproseassa, nappo Labova málle njealját čuokkis. Dát boahtá ovdan das, аhte ovttaskas idioleavttain nuorravuoda ja gaskaagi gaskkas dáhpáhuvvá mearkkašahti nuppástuvvan. Maiddái olles dutkanmateriálas orru leamen dihto treanda nuppástuvvamis ja vaikke idioleavttain orrot dáhpáhuvvamin nuppástusat juoba dán servodatlaš treandda vuostá, de Paunonen (2005b: 48) čállá, аhte oppalaččat *hd-h* -nuppástusa govvádus Labova goalmmat čuoggá – nuppástuvvan sohkabuolvvas nubbái – mielde orru oalle doallevaš.

Dán dutkamušas eai leat materiálat seammá informánttain, geaid leat bádđen sierra jahkelogiin. Informánttat leat riegádan buot jahkelogiin gaskkal 1880–2000, muhto dán áigelinnjás leat njeallje čuoggá, goas materiála lea báddejuvvon, 1950-logu beallemuttus, 1960–70 lotnašuvvamis, 1990-logu beallemuttus ja jagiid 2013–2021. Vaikke dát materiála ii njuolga fála vejolašvuoda čađahit paneladutkama idioleaktadásis, de ovdamearkka dihte informánttat, geat leat riegádan jagiin 1900–1929 leat jearahallon 1960-, 1990- ja 2010-loguin. Dán vuodul lea vejolaš árvalit, аhte leago dihto áigge riegádan informánttain tendeansa geavahit eanet muhtin variántta ja man stádis illatiivageavahus lea sohkabuolvva dásis. Dát dutkamuš sulastahttá badjelis čilgejuvvon Paunosa dutkama, muhto sámegielaide oktavuodas árat namuhuvvon Antonsen (2007) ja Juutinen (2019) guorahallaba morfofonologalaš nuppástusaid iešguhtege áiggiin báddejuvvon jearahallamiin.

5. Analysa

Lean vuos juohkán informánttaid 30 jagi gaskkaid A–E buolvvaide (A-buolva lea riegádan ovdal jagi 1900, B-buolva jagiin 1900–1929, C-buolva 1930–1959, D-buolva 1960–1989 ja E-buolva jagi 1990 maŋná) ja dainna juoguin gávnnahuvvon kvantitatiivvalaš bohtosiid lean čohkken diagrámii 1. Geažusvariánttaid ivdnekodat leat merkejuvvon diagrámma vuolleravdii, nu ahte ovdamearkka dihte *-idda*-geažus lea alit ja *-idiidda*-geažus ruoná. Ivdnekodema lassin juohke stoalppu siste lea nummiriiguin almmuhuvvon, ahte man galle geardde guhtege variánta lea adnon buolvva materiálas.

Diagrámma 1. Máŋggaidlogu illatiivva geažusvariánttaid mearit iešguđege sohkabuolvvas.

Materiála dárkilut guorahallan čájeha, ahte nuppástusat deivet oktii giellasosiologalaš nuppástusaiguin ja dan dihte kapihttaliin 5.1.–5.3. lean juohkán informánttaid golmma giellasosiologalaš baji mielde. Dáid kapihttaliid bajilčállagat leat *dološ sápmelaččat*, nappo sii geat leat riegádan 1800-logu loahpas ja 1900-logu álggus (A- ja B-buolva), *ásodatsohkabuolvva* informánttat leat riegádan daid sulaid go skuvlavuogádaga nuppástusa geažil doaresguovlluid mánát šadde fárret ásodagaide (C- ja oassi D-buolvvas) ja dasto *ođđa áigge sámemánát*, gain lea leamašan vejolašvuohta čadahit vuodđoskuvllaset sámegillii. Maŋimuš jovkui gullet D-buolvva nuorat informánttat ja E-buolva. Čuovvovaš vuollekapihttaliin

giedáhalan makkár nuppástusat dáid bajiid áigge leat dáhpáhuvvan ja guorahalan mo mánggaidlogu illatiivva variašuvdna oidno materiálain.

5.1 Dološ sápmelaččat...

Namuhan dán dutkamuša guokte vuosttaš buolvva (A–B) dološ sápmelažžan. Boarrásamos informánttat leat riegádan dalle, go Ohcejoga gielda lea áiddo ásavuvvon. Demográfalaččat Ohcejoga gieldda ássit leat leamašan masá buohkat sápmelaččat. Nu mot Sámekommišuvnna (Saamelaiskomitea 1973: 290) raporta lea siteren jahkečuodi molsašumis riegádan ohcejohkalačča: «ledje dušše guokte láttána: báhppa ja oahpaheaddji»³. Dán áigge olmmošlohku lea leamašan sullii 500 (Lehtola 2012: 37). Ohcejogas ja Sávvonis álggahuvvojedje álbmotskuvllat jagiin 1878 ja 1885, muhto álbmotskuvla ii doaimman Ohcejoga gilis go njeallje jagi. Skuvla heaittihuvvui 1882, daningo eai lean doarvái oahppit. Eanaš mánáid oahpahas goittotge vástidedje katekehtat. (Lassila 2001: 104–105, 107.) Dan dáfus badjelis sirrejuvvon A- ja B-buolvva informánttat leat eallán buori muddui seammá sullasaš birrasis mánnávuodaset ja dainna ákkain sin lea oalle álki heivehit oktan joavkun. Vuoiŋjalašvuodas ja čoakkalmasain lea leamašan jahkečuodi álggus oalle stuorra mearkkašupmi ja eanaš lohkašat leat leamašan namalassii vuoiŋjalaš teavsttat, maid olbmot leat soaitán lohkat jeavddalaččat. Dán joavkku gohčodan maiddái *dološ sápmelaččaid* joavkun.

Dutkanmateriálas A- ja B-buolvvain leat eanemus geažusvariánttat (*-idi*, *-ide*, *-idda*, *-idiidda*), muhto dain orru dáhpáhuvvamin nuppástus. Go A-buolvvas leat eanemusat *-idi*-variánttat, de daid mearri geahppána B-buolvvas. Dát geahppáneapmi orru oassái bohtimin das, ahte A-buolvvas dominere informánta, gean idioleavttas dát variánta lea eanaš. A-buolvvas *-ide*-variánta lea vel marginálas ja das leat dán buolvvas dušše guokte dáhpáhusa. Dát *-ide*-variánta váldá eanet saji B-buolvva illatiivageavahas. Fuomášahti nuppástus lea maiddái guhkes, dahje duppalillatiivva buohta, mii orru iešalddes oalle dábálaš variánta A-buolvvas, de dan geavahus orru masá oallásit jávkamin jo B-buolvvas – das leat dušše guokte dáhpáhusa. Dan sadjái *-idda*-geažus lea goappáge joavkkus geavahas ja vaikke gorálaččat das orru dáhpáhuvvamin nuppástus, de A-buolvva materiálas leat gávccii dáhpáhusa ja B-buolvva materiálas leat logi dáhpáhusa main lea geavahuvvon dát variánta. Dáhpáhusmearit leat dan mađi uhcit, ahte

3 Artihkalčáli jorgalus suomagielas: «oli vain kaksi lantalaista: pappi ja opettaja» (Saamelaiskomitea 1973: 290).

dán oktavuodas ii oro heivvolaš hállat nuge nuppástusas, muhto sáhtá dadjat ahte ii goappáge joavkkus dát variánta leat hárvanaš.

Informánta	r.	-idi	-ide	-idda	-idiidda	oktiibuot
A1	1886	4				4
A2	1888			2		2
A3	1891	19	1	2	7	29
A4	1895		1	4	3	8
Oktiibuot		23	2	8	10	43

Tabella 3. A-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

Tabellas 3 oaidná ahte boarrásamos sohka buolvva materiálas okta informánta (A3) dominere čielgasit, go illatiivadáhpáhusain badjel bealli lea čohkkejuvvon su jearahallamiin. Informánttain A1 ja A2 leat nu unnán dáhpáhusat, ahte ii sáhte sihkkarvuodain dadjat, ahte gulaigo sudno idiolektii dušše okta variánta, vai leiggago soai seammasullasaččat go A3 ja A4, geain ledje eanet variánttat. Fuomášahtti detálja lea dat, ahte vaikke *-idda*-dáhpáhusat leat dušše gávcci, de dat lea attesterejuvvon golmma informánttas, go eará variánttain leat dušše guokte geavaheaddji. Ahte vaikke *-idiidda*-variánttas orru stuorát frekveansa go *-idda*-gehčosis, de nuppe dáfus orru vejolaš dulkot, ahte servoša dásis dat mañit ii leat hárvanaš.

Dárkilut idioleaktadási guorahallamis orru ahte A3-informánttas lea heajos korrelašuvdna das, ahte *-a*-loahppasaš illatiiva (*-idda* ja *-idiidda*) geavahuvvo gihpuin, main lea mánggaidlogu illatiivva demonstratiivapronomen, dego ovda-mearkkain (5) ja (7). Dán informánttas leat guokte *-idda*-variántta, muhto nuppi dáhpáhusas (6) ii oro leamen substantiivva ovddas njuolga miige, mii motiverešii dán variántta válljema. Dan sajis ovdamearkkas (6) *julggiidda* mañṅá čuovvu *ja dajai* ja dán oktavuodas sáhtášii dulkot, ahte illatiivagehčosa vokála válljašuvamis lea sáhka vokálaid assimilašuvnnas, nu ahte mañit sániid *a* váikkuha makkár hámis mánggaidlogu illatiiva lea cealkagis. Maiddái ovdamearka (8) orru gomiheamen dan jurdaga, ahte namalassii illatiivva demonstratiivapronomen dagahivččii *-idiidda*-variántta geavaheami.

- (5) *go lea nu menddo oahpis daidda nieiddaidda.* A3
 (6) *dohppii jul- julggiidda ja dajai* A3
 (7) *Go dal dan muitalii báhppa duoidda amas gussiidda.* A3

- (8) *Nu muitaluvvo varra New Yorka gávpogis amas johttiidiidda* A3
 (9) *Na badjeolmmoš lea vitmat dieidda gal buohkaidii...* A3
 (10) *fievrridahttit dohko márkanbáikkiidda* A4
 (11) *dat bivdovejolašvuodat návddiidda* A4

Veardádallama dihte informánttas A4 eai leat *-idda*-dáhpáhusain (ovdamearkka dihte (10) ja (11)) seamma gihpus demonstratiivapronomen, ja de ii sáhte dadjat, ahte dat systemáhtalaččat dagahivččii dán gehčosa válljema. Seamma ládje maiddái ovdamearka (9) čájeha, ahte A3-informánttas gávdno maiddái dáhpáhus, mas lea demonstratiivapronomen ja *-idi*-variánta seamma gihpus. Dáid ovdamearkkaid vuodul sáhtta hilgut jurdaga, ahte cealkkabiras njuolga váikkuhivččii dasa guđemuš geažus geavahuvvo. Okta guovddáš sátnejoavku, mat geavahuvvojit čađat dáid materiálain leat persovdnapronomenat.

- (12) *dat dat gal addá sidjiidda juovlaherskuid* A2
 (13) *Iigo dás leat oktage guhte vieččašii sidjiidi geahččat dan olbmo hámi* A3

Dán buolvvas persovdnapronomeniin leat *-idi*, *-idda* ja *-idiidda*-variánttat (ovdamearkkat (1), (12) ja (13)), muhto *-idi* lea geavahuvvon eanemusat.

Informánta	r.	<i>-idi</i>	<i>-ide</i>	<i>-idda</i>	<i>-idiidda</i>	oktiibuot
B1	1900	1	1		1	3
B2	1902			1		1
B3	1905		2			2
B4	1914	2	8	4	1	15
B5	1914			3		3
B6	1926	1		1		2
B7	1926	4			2	6
B8	1929	8		1		9
Oktiibuot		16	11	10	4	41

Tabealla 4. B-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

B-buolvvas leat eanet informánttat go A-buolvvas, muhto oppalaččat leat illatiiva-dáhpáhusat sullii seamma olu go A-buolvvas. Tabealla 4 čájeha ahte dáhpáhusat leat maid čoagganan dássidabbot iešguđege informánttas, nu ahte dán joavkkus ovdamearkka dihte informánta B4 ii nu čielgasit dominere bohtosiid go A3

ovddit buolvvas. Eanaš B-buolvva informánttain (B1, B2, B5 ja B6) leat dušše moadde dáhpáhusa juohkehaččas, informánttas B2 lea dušše okta dáhpáhus. Dán sohka buolvva materiálas *-idi*-variántta geavahuvvo eanemusat, ja *-ide*- ja *-idda*- dáhpáhusat leat masá seammá ollu. Dattetge lea čielga erohus das, ahte *-ide*-variántta lea attesterejuvvon dušše golmma informántta idioleavttas, ja dainge stuorámuš oassi ovttá informánttas, muhto eanaš informánttat geavahit *-idi*- ja *-idda*-gehčosiid. Guhkes illatiivvat (*-idiidda*) leat guovtte informántta jearahallamiin. Mearkkašahhti fuomášupmi lea, ahte dát guhkes illatiivvat leat jearahallamiin, mat leat báddejuvvon jagiin 1966 ja 2015. Informánttaid agit leat leamašan jearahallama áigge 52 (B4) ja 89 (B7) jagi. Informántta B4 lea leamašan jearahallama áigge gaskaahkásaš ja B7 bealistis gal gullá vuorrasut geardái. Dát orru doarjumin dan, ahte illatiivva nuppástuvvan dáhpáhuvvá sohka buolvvas nubbái, ja riegdánáigi orru dás mearkkašahhti, iige ahki. Dat maiddá čájeha dan, ahte maiddá dát boares variánttat leat geavahuvvon vel 2010-logus. Dieđusge agi mearkkašumi ii sáhte oalát sihkkut, daningo A- ja B-buolvva informánttain eai leat jearahallamat, go sii leat leamašan nuorat. Informánttas B4 leat golbma variántta sátnái *mánná* ja dan dáhpáhusas fas cealkkabiras orru váikkuheamen guđemuš variántta son geavaha.

(14) <i>mánáide buot nu bures ordnen</i>	B4
(15) <i>dáid mánáidda dan ektui</i>	B4
(16) <i>ja mánáidi ii leat gal olus mihkkige bargguid</i>	B4

Dát informántta čielgasit oidá *-ide*-variántta jearahallamis, nu mo ovdamearkkas (14), muhto dáhpáhusain (15–16) manit sániid vokála orru njulgestaga mearrideamen makkár vokála illatiivagehčosis lea. Dát ii oro jeavddalaččat guoskamin buot substantiivvaide, dego ovdamearkkas (2) livččii vuordimis *gánddaidi*, iige *gánddaidda*.

Tabellii 4 ii leat merkejuvvon, muhto dán joavkkus informánttain B6 ja B7 ledje maiddá dáhpáhusat, main sátnemáddaga hápmi ja konteaksta geažuha mánggaidlogu illatiivii, muhto sojahangeažus orru váilumin, dego ovdamearkkain (17–20). Dáid ovdamearkkain oidno, ahte B7:s buot dáhpáhusat leat persovdna-pronomeniin.

(17) <i>ja mun muitalan das muitalan didjii</i>	B7
(18) <i>Na johan dat lea midjii go musge lea</i>	B7

- (19) *dás gal munnui dás guolli ahte in mun* B7
 (20) *visot gullet Luhkaračcai* B8

Ovdamearkkas (20) informánttas B8 dát sáhhtá leat gaskan báhcán sátni, dahje sáni loahppa lea jietnaduvvon nu jaskadit, ahte báddenrustet ii leat fáhten dan. Dát dáhpáhusat eai leat dán dutkamis váldojuvvon vuhtii sierra variántan, daningo dat leat olles materiálas dušše vihtta. Seammá sullasaš dáhpáhusat gávdnojit maiddái LIA Sápmi-korpusa Davvesiidda materiálain (LIA Sápmi), dego ovdamearkkas (21), mas jagis 1909 riegádan nissoninformántta geavahan persovdnapronomen lea seammá ládje sojahuvvon, go ovdamearkkas (17).

- (21) *dat adde dai midjii* (LIA Sápmi, davvesiida_uit_0101)

Dán buolvva materiálas lea persovdnapronomen mánggaidlogu illatiivvas oktii-buot čieža geardde. Bajit ovdamearkkain bohte jo dat golbma dáhpáhusa, main geažus váilu. Dasa lassin *sidjiidi* lea geavahuvvon golbma geardde ja *midjiidda* oktii. Dán vuodul ii sáhte dahkat oppalaš čuoččuhusaid, muhto orru nu, ahte maiddái dán buolvvas *-idi* lea persovdnapronomeniid dábálaš geažus.

5.2 Ásodatbuolva

Stuorra servodatlaš nuppástusat dáhpáhuve jahkečuodi beallemuttus, go olles davimus Suopma šattai vuolgit eváhkkui dálvit 1944–45. Soadi maŋŋá Sámi ođđasit huksen dahkkui suomelaš málle mielde (Lassila 2001: 112; Lehtola 1994: 4). Jagis 1947 Suoma Riikkabeaivvit válde atnui nuppástahtton oahppogeatnegas-vuodálaga, man vuodul buot mánát galge vuolgit skuvlii. Ođasmahttima geažil šadde hukset ođđa skuvllaid ja daid oktavuhtii ásodagaid mánáide, geat bohte boaittoeale báikkiin skuvlii. Sámegielat skuvllaid birra lei ságastallan, muhto dat eai dán muttus ollašuvvan ja skuvla leige sámiid dáfus problemáhtalaš, daningo skuvlavuogádat doaimmai suomelaš skuvlen- ja čuvgehusideála mielde. Nubbi mearkkašahtti ášši ođastusas lei skuvla- ja ásodateallima guhkkodat: mánát soite gártat leat 12–15 jagi ásodagain ja muhtimat besse fitnat ruovttus dušše guhkit luomuid áigge, nappo geassit ja juovllaid áigge. (Lehtola 2012: 409–411; Rasmus 2008: 10.) Ohcejohka lei seilon Joatkkasoadi ja Lappi soadi duššadeamis. Duiskkalaččat bolde Sámi guovlluid geaidnuguorain, muhto geaidnu Ohcejohkii ráhkaduvvui easka 1957. Ohcejohkalaččain lei guhká vuosteháhku dasa, daningo

dan mielde balle máddin boahpit sisafárreaddjiid. (Lehtola 2012: 232.) Ohcejoga ja Anára oahppit johtigohte Avvilis gaskaskuvllas jagis 1956 ja mañimuš ohcejohkalaš oahppit álggahedje doppe skuvlavázzima 1971 (Lassila 2001: 118).

Jahkečuodi beallemuttu nuppástusaid čuovvumušat oidnojedje jo 1970-logus, go Suoma Stáhtaráđi ásahan Sámekommišuvnna raporttas boahdá ovdan, ahte suomelašvuoda ja suomagiela árvu lei šaddan stuorisin. Sivvan dasa ledje Ohcejohkii fárren suomelaččat ja suomelaš skuvlavuogádat. Sámiid nuorran vásihan bilkideapmi ja fuonuheapmi dagahii dan, ahte sápmelaš vánhemat háliidedje bajásgeassit mánáideaset suomelažžan. (Saamelaiskomitea 1973: 290–291.) Dáid informánttaid gohčodan mañná maiddá *ásodatmánáid* joavkun ja daidda gullá olles C-buolva ja maiddá oassi D-buolvvas.

Informánta	r.	-idi	-ide	-idda	-idiidda	oktiibuot
C1	1937	6				6
C2	1937		18	10		28
C3	1943		1	1		2
C4	1944	1	3	13		17
C5	1947			8		8
C6	1948			3		3
C7	1949		1	2		3
C8	1951		1	12		13
C9	1957		3			3
Oktiibuot		7	27	49		83

Tabella 5. C-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

C-buolvvas leat čoggojuvvon buot eanemusat mánggaidlogu illatiivva dáhpáhusat ja dán joavkkus leat golbma informántta, geain leat dušše moadde dáhpáhusa. Eanaš materiála lea báddejuvvon dalle go informánttat leat leamašan gaskkal 65–82 jagi, muhto informánttat C3 ja C6 leaba báddejuvvon 19- ja 24-jahkásažžan. Tabeallas 5 oaidná, ahte soai leaba hui marginálas dán materiálas, nu ahte dán materiála dáhpáhusat leat masá buot báddejuvvon vuorrasut agis leamašan sáme-gielagiin.

Dutkanmateriála C-buolvvas *-idda*-geažus šaddá dábálamosin. Tabeallas 5 oaidná ahte dán buolvvas 59 % buot mánggaidlogu illatiivvain leat *-idda*-variánttat. Dán joavkkus leat maiddá *-ide*-variánttat ja ovttaskas *-idi*-dáhpáhusat. Sammallahti (1982) lea árvalan, ahte dát *gođiidda* hápmi lea otnon hápmi

duppalllatiivvas *gođiidiidda*. Goittotge dát kvantitatiiva analysa čájeha, ahte vaikke duppalllatiivvat leat vel A-buolvvas, de B-buolvvas dat leat hui marginála albmanusat. Orruge nu, ahte lunddolut čilgehus *-idda*-variántta geavaheami lassáneapmái lea sojahanvuogádaga šaddan oktageardánabbon, dainna ahte bárahisstávvalnomeniid sojahangehčosa geavaheapmi generaliserejuvvo buot sátnemáddagiidda.

Seammá ládje go Paunonena (2005b) dutkamis ledje informánttat, geaid idiroleakta lea gárggiidan dutkanjoavkku treandda ektui nuppi guvlui, de maid dái mu dutkamušas lea heterogenavuohta dan ektui, ahte buot idiroleavttat eai speadjalastte oppalaš nuppástusaid. Ovddit buolvvas *-idi*-variánttas lei nanu sadji, muhto dán joavkkus lea dušše okta informánta, gii geavaha dan jeavddalaččat. Vaikke dát dutkamuš leage mánggaidlogu illatiivva variašuvnnas deattohis stávvala maŋis, de materiálas gávdno okta ovttaskas dáhpáhus, mas *-idi*-geažus lea bárahisstávvalsubstantiivvas (ovdamearka (22)).

(22) *mu skihpáriidi geat ledje*

D5

Dát dáhpáhus lea oalle vuordemeahttun spiehkastat, daningo dat lea čielgasit nuorat informánttas (r. 1972), iige árbevirolaš *-idi*-variántta geavaheadjjiin. Sáhtta leat, ahte son lea gullan vuorrasut hálliin, ahte dákkár hápmi lea vejolaš, muhto dát ovttaskas dáhpáhus lea vuordemeahttun, daningo dat lea bárahisstávval sátnemáddagis. D-buolvva birra dárkilabbot maŋnelis.

Informánttas C2 leat attesterejuvvon eanemus dáhpáhusat, ja son orru spiehk-kaseamen joavkku treanddas. Sus masá guokte goalmmádas leat ortográfalaš *-ide*-variánttat. Informánttat C4–C8 geavahit eanet *-idda*-variánta, muhto vuot C7 bokte ferte deattuhit, ahte go sus leat attesterejuvvon golbma dáhpáhusa, de ii leat sihkkarvuohta, ahte leago dát boadus su bokte šaddan soaitáhagas, vai danin go su idiroleavttas *-idda*-variánttas lea nannosut sadji. C-buolvvas lea idiroleaktagaskasaš variašuvdna ovdamearkka dihte dakkár sániin, dego *mánáidi~mánáide~mánáid-da*, main juohkehaččas lea okta dáhpáhus iešgudege informánttas. Materiálas lea oktii maiddá *hommáide~hommáidda*, muhto dát buolva spiehkka ovdait buolvvain čielgasit persovdnapronomeniid dáfus. Mánggaidlogu vuosttaš persovvna pronomen lea logi geardde hámis *midjiidda*, nuppi persovnnas lea okta dáhpáhus *didjiidda* ja goalmmát persovnnas *sidjiidi* lea oktii ja *sidjiide* lea oktii. Dát guokte spiehkastaga leat informánttain C1 ja C4. Maiddá D-buolvvas lea okta sátneluohkká, mas adno dušše *-idda*-variánta ja dat leat vuosttaš persovvna

persovdnapronomenat *mii* ja *moai*. Dán materiálas lea *midjiidda* geavahuvvon njealje geardde ja *munnuidda* guovtte geardde ja dain eai leat eará geažusvariánttat. Dát leat informánttaid D2, D4 ja D5 jearahallamiin, nappo sis, geat leat riegdán 1960- ja 1970-logus. Oppalaččat persovdnapronomeniid sojahus spiehkkaša čielgasit ovdal 1930 riegdán informánttaid ektui.

Informántta	r.	-idi	-ide	-idda	-idiidda	oktiibuot
D1	1960		6	4		10
D2	1963		6	4		10
D3	1964			1		1
D4	1969			3		3
D5	1972		9	7		16
D6	1985		2			2
D7	1985		4	1		5
D8	1985		5			5
Oktiibuot			32	20		52

Tabella 6. D-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

D-buolvvas informánttat D1–D3 gullet riegdánjagi vuodul vel oalle čielgasit dán ásodatsohkabulvii (Rasmus 2008: 10), D4 ja D5 leaba jo vehá eanet rájá alde, daningo sudno mánnávuoda áigge leat álgán jo nuppástusat (kap. 5.3), mat leat hábmen giellabirrasa vuot nuppeláganin. Nuppe dáfus ahkeearru D6–D8 informánttaide lea nuppelot jagi, de dan vuodul lean čuoldán informánttaid nu, ahte D1–D5 gullet vel ásodatbulvii ja das nuorat informánttaid lean bidjan čuovvovaš jovkui. Informánttaid čuoldin čájeha, ahte D-buolvva 1960- ja 1970-loguin riegdán informánttain buohkain lea *-idda*-variántta, ja golmma informántta jearahallamiin lea maiddá *-ide*- geažus. Nu ahte vaikko dáidge informánttaid bokte dáhpáhusmearit orrot leamen dássálagaid, ja D1 ja D2 oidiba *-ide*-variántta, de *-idda* lea viidábut geavahas. Maiddá tabellain 6 ja 7 oidno viidábut deaddu sirdáseamen *-idda*-variánttas ortográfalaš *-ide*- hápmái.

Nu ahte vaikko D-buolvva informánttaid bokte dáhpáhusmearit orrot leamen dássálagaid, ja D1 ja D2 oidiba *-ide*-variántta, de *-idda* lea viidábut geavahas. D-buolvva siste orru dáhpáhuvvamin nuppástus dan guvlui, ahte *-ide*-variántta šaddá dábálabbon. Dáhpáhusmearit leat gal unnán, ahte ferte leat várrugas daid dulkomis. Absoluhtalaččat *-ide* geavahuvo eanet ja buot informánttat, geat leat riegdán 1970-logu maŋná, geavahit dan. D6–D8 informánttain lea dušše okta

-idda- dáhpáhus, muhto go dáhpáhusat lea muđuige unnán, de ii sáhte lohkat, ahte dat ii sáhte gullat sin idiolektii. Ortográfalaš -ide-variánta geavahuvvo eanet substantiivasojaheamis, vaikke materiálas seammá sánis sáhttet leat guovttelágan variánttat, dego ovdamearkkain (23–26).

(23) <i>leamaš veahkkín daid <u>dutkiidda</u> bivdimin daid čakčaguliid</i>	D7
(24) <i>muhto dieđus <u>dutkiide</u> gal mun jáhkán eambo</i>	D1
(25) <i>olu mii váikkuha daid <u>nuoraidda</u> ahte jus gii nu gille</i>	D2
(26) <i>leago duon <u>nuoraide</u> barggut</i>	D1

Tabeallas 6 oidno deaddu sirdáseamen -idda-variánttas ortográfalaš -ide hápmái D-buolvva siste ja D6–D8 gullet čielgasit čuovvovaš kapihttala jovkui.

5.3 Ođđa sámeáigge mánát

Nu mo ovddit kapihttalis problematiserejin D-buolvva, de 1960- ja 1980-loguin riegádan informánttat leat bajásšaddan hui earálágan dilis. Dan dihte buot nuoramus jovkui lean sirren informánttaid, geat leat riegádan jagi 1980 maŋná, ja geaid gohčodan maiddá *ođđa sámeáigge mánnán*. Justa ovdal dán joavkku informánttaid riegádeami leat maiddá dáhpáhuvvan stuorra nuppástusat, dego ásodatoshkabuolvva mánnávuoda áiggege, muhto dain rievdadusain leat leamašan eanaš positiivlaš váikkuhusat sámeagiela dillái. Ovdamearkka dihte davvi-sámeagiela ođđa ortografija váldui atnui guhkes proseassa maŋná 1979 (Aikio 1987) ja Ohcejoga skuvladilli nuppástuvai jođánit 1970-logus.

Olles Suomas álbmotskuvllas sirdásedje dalle vuodđoskuvlavuogádahkii ja Ohcejohka oaččui iežas badjedási jagis 1974 ja logahaga 1977. Dán muttus Gáregasnjárgga oahppit johte Ohcejogas badjedásis ja orro ásodagain, muhto 1989 badjedási álggahuvvui maiddá Gáregasnjárgii. (Lassila 2001: 115, 117–118.) Dasa lassin dán ođđa áiggis lágat dorvvastedje sápmelaččaid sajádaga (Aikio-Puoskari 2016: 93–94), vaikke gielalaš rivttiid ollašuvvan ii leatge leamašan dievaslaš (Pasanen 2016; Arola 2021). Ohcejoga olmmošlohku lea leamašan bajimus muttuin 1980-logus, goas gielddas ledje sullii beannot duhát ássi. Oppalaččat olmmošlohku lea lassánan jahkečuodi álggus golmmageardásažžan, muhto statistihkain sámeagielagat eai leat lassánan go sullii 350. (Guttorm 1987: 26.) Dan maŋná gieldda olmmošlohku lea gulul njiedjan sullii 1200:i. Demográfalaččat merkkasahtti Ohcejogas lea dat, ahte 75 % gieldda sápmelaččain leat sámeagielagat

go eará Suoma Sámi guovlluin gorálaš lohku lea 22–44 %. (Arola 2021: 11–12, 19.) Seamma ládje, dego jahkečuodi beallemuttu nuppástusaid váikkuhusaide giddejuvvui fuomášupmi moaddelogi jagi maŋŋá, de maiddái giellasearvvuš lea fuomášan dili buorráneami ja oppalaččat sámegiela ceavzinnávccat leat buorránan 1990-logu rájes (Rasmussen 2014: 259).

Dán ahkejoavkkus čállingiela *-ide-* hápmi orru šaddamin dábálut variántan, go dat leat badjelaš bealli buot dáhpáhusain. Maiddái *-idda-* geažus geavahuvvo, muhto *-idi-*variánta lea jávkan dán joavkkus ollásit. Dát informánttat leat leamašan nuoramusat, go sii leat jearahallon, nappo 15–35 jahkásaččat. Tabealla 7 čájeha ahte sis leat sihke *-ide-* ja *-idda-*variánttat masá seammá olu. Jus veardádallá dušše D- ja E-buolvvaid oppalaččat (tabeallat 6 ja 7), de sáhtttá orrut, ahte E-buolvva nuppástus ii oro stuoris D-buolvva ektui. Muhto go fas veardádallá *ásodatbuolvva* ja *ođđa sámeáigge mánáid*, de fuomáša, ahte iešalddes nuoramus informántajoavkkus ortográfalaš *-ide-*variánttas leat buot eanemus dáhpáhusat ja ovttanuppelot informánttas dušše guovttis eaba leat geavahan dan hámi. Dáhpáhusmearit leat unnán, ja mángga informántta bokte ii sáhte dadjat, ahte sin idiolektii ii gulaše *-idda-*variánta, muhto lihkká dán materiálas leat vihtta informántta, geaid jearahallamiin dat ii leat geavahuvvon. Materiála soaitá leat menddo unnán dán buolvvas, muhto E2- ja E3-informánttat orruba leamen hui čielgasit dakkárat, geain lea dušše okta variánta sudno idioleavttas ja soai geavaheaba dan jeavddalaččat.

Informánta	r.	<i>-idi</i>	<i>-ide</i>	<i>-idda</i>	<i>-idiidda</i>	oktiibuot
E1	1990		3	4		7
E2	1991			9		9
E3	1991		10			10
E4	1997		1			1
E5	2000		3			3
E6	2002		1	1		2
E7	2002		2	1		3
E8	2003			2		2
Oktiibuot			20	17		37

Tabealla 7. E-buolvva informánttaid geažusvariánttat.

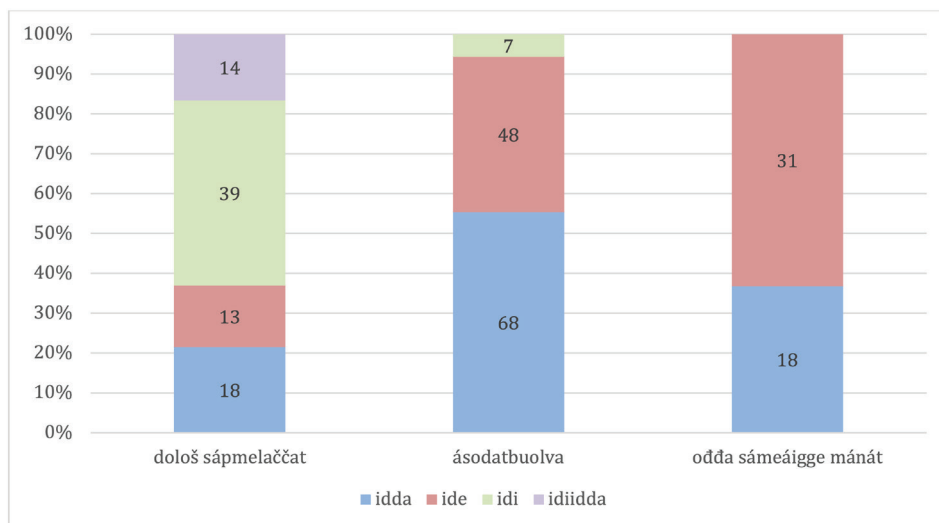
Čilgehus sáhtášii leat dat, ahte boarrásut informánttat leat leamašan eanet dahkamušas čállojuvvon gielain ja dat sáhtta váikkuhit bohtosiidda. Dán buolvva materiálas golmma informánttas lea registrerejuvvon variašuvdna mánggaidlogu illatiivasojahusas, muhto eandaliige E4-, E5- ja E7-informánttain leat nu unnán dáhpáhusat, ahte daid vuodul ii sáhte dadjat, ahte sin idioleavttas ii livčče variašuvdna.

Nuoramus buolvva materiálas guovddáš čuolbma lea dat, ahte gaskamearálačat informánttain leat dušše moadde dáhpáhusa, E4-informánttas dušše okta dáhpáhus ja D6:s guokte. Dego maid ovddit buolvvaid buohta, de maiddái dáid oktavuodas ii leat vejolaš sihkkarvuodain dadjat, ahte informánttain ii leat variašuvdna, earret E2- ja E3-informánttain orru oalle čielggas, ahte soai geavaheaba dušše *-ide* (E3) ja *-idda*-variánttaid (E2). Ortográfalaš hápmi *-ide* adno bárrastávvalsubstantiivvaid, indefinihtta- ja persovdnapronomeniid sojahusas (ovdamearkkat (27–29), muhto sátni *olmmoš* lea sojahuvvon dušše *-idda*-gehčosiin, oktiibuot guđa geardde, nu mo ovdamearkkas (30).

(27) <i>luohkáide oahpahit dan</i>	E3
(28) <i>Iigo attii rávvagiid buohkaide</i>	E7
(29) <i>muitalan midjiide dehálaš áššiid birra</i>	E1
(30) <i>bastit olbmuidda mitalit</i>	E2

5.4 Čoahkkáigeassu

Kapihttaliid 5.1.–5.3. juogu vuodul mánggaidlogu illatiivvas leat dáhpáhuvvan guokte maŋŋálas nuppástuvvama, mas vuos njealje geažusvariánttas guokte leat báhcán ollásit eret geavahusas ja dasto maŋit nuppástus lea ortográfalaš hámi guvlui. Boarrásamos ja nuoramus buolvva dáfus lea mearkkašahtti, ahte dáid bokte ortográfalaš hápmi lea geavahuvvon eanemusat, vaikke boarrásamos informánttaid áigge eanaš teavsttat, maid olbmot lohke, ledje vuoinjalaš čállosat. Ovdamearkka dihte *Áhčči min* -rohkosa jorgalusain jagiin 1728–1895 persovdnapronomena *mii* mánggaidlogu illatiivvas lea leamašan *-idi*-geažusvariántta ja easka 2019 almmuhuvvon biibaljorgalusas dat lea hámis *atte midjiide odne min beaivválaš láibbi*.

Diagrámma 2. Informánttaid juohku giellasosiologalaš bajiid mielde.

Diagrámma 2 maiddá dásse dakkár dáhpáhusaid, main ovttaskas informánta dominere olles buolvva bohtosiid, nu mo A3 buot boarrásamos informánttaid joavkkus. Boarrásamos buolvva informánttat, maid lean háhkan SKS 1956-čoakkáldagas, orrot válljejuvvon *NORM*-málle mielde. Akronyma boahtá eargalasgiela sániin *nonmobile*, *older*, *rural*, *male* ja suopmančájánašaid lávejedje čoaggit namalassii dáid boaittoheale boares albmáin, geat leat ássan seamma sajis olles eallinagi (Chambers 2015: 349). TKU-čoakkáldahkii leat jearahallan viidábut Badje-Deanu olbmuid ja doppe leat nissonolbmuid ja soames nuorat informánttaid jearahallamat. Dáinna lágiin diagrámma 2 govvida buorebut illatiivanuppástusa váldolinnjáid 1900-logus. Dološ sápmelaččaid buohta informánta A3 dihte *-idi*-variánta deattuhuvvo ain sakka, ja jus su ii váldde vuhtii, de *-idi*, *-ide* ja *-idda*-variánttat geavahuvvojit oalle dássálagaid, iige oba guhkes illatiiva oro leamen nu hárvanaš.

Ásodatbuolvvas lea dušše okta informánta guhte geavaha *-idi*-hámi systemáhtalaččat, ja bárahisstávval substantiivvaid geažus *-idda* geavahuvvogoahhtá primára variántan. Materiálas ii boađe ovdan, ahte leatgo dát informánttat vuos oahppan geavahit dušše dán hámi ja dasto manjit gárggiideami geažil geavahišgoahhtán maiddá ortografalaš hámi, muhto nuppástus lea stuoris ovddit buolvva ektui ja dušše dán guovtti buolvva veardádallama vuodul livččii leamašan vuorddehahti, ahte *-idda* livččii šaddan áidna variántan vuollái čuođi jagis. Dán sullasaš gárg-

giideapmi lea dáhpáhuvvan Gáivuonas (Antonsen 2007: 89), muhto Ohcejogas giela ealáskahttin lea bidjan johtui nuppi nuppástusa, man geažil nuoramus informánttat oidet ortográfalaš hámi *-ide*. Lea vejolaš, ahte seamma sujaid geažil maiddái ásodatbuolvvas leat informánttat geat geavahit eanet ortográfalaš hámi. Gáivuonas giellamolsunproseassa lea leamašan sullii čuođi jagi árat go Ohcejogas, ja dat lea ollen guhkkeleidda doppe. Nuppe dáfus giela ealáskeapmi lea dáhpáhuvvan jođánabbot Ohcejogas go Gáivuonas. (Antonsen 2007: 21–22.)

Máנגgaidlogu illatiivva nuppástus lea dáhpáhuvvan goappáge guovllus iešguhtege ládje. Vuosttažettiin Gáivuonas leat leamašan guokte báldalas variántta *-idi* ja *-ide*. Gáivuona 1855–1975 riegádan informánttaid gaskkas lea dáhpáhuvvan oalle lineára nuppástus dan guvlui, ahte *-idi* šaddá dábalut variántan. Antonsena dutkamuša boarrásamos buolvva (máttarádját) materiálas 70 % bárrastávval- ja kontrakšuvdnasubstantiivvain leat *-ide*-variánttat ja nuoramus joavkkus (ráves mánát) badjel 80 % leat *-idi*-gehčosiin. Son namuha goittotge, ahte sámegielaat skuvlejumis ja *-ide*-variántta geavaheamis sáhttá leat oktavuoha, daningo masá buohkat geat geavahit dán variántta, leat ožžon sámegielaat skuvlejumi. (Antonsen 2007: 54–55, 89–91.)

6. Bohtosiid suokkardallan

Dán artihkkala ulbmilin lei guorahallat čuovvovaš gažaldagaid: 1) makkár variašuvdna mánggaidlogu illatiivvas lea ja lea leamašan Ohcejoga guovllus? ja 2) leago das dáhpáhuvvan nuppástus? Nu mo viđát kapihttala bohtosat čájehit, illatiivvas lea leamašan eanemusat variašuvdna informánttain, geat leat riegádan jagiin 1886–1929. Sis leat njeallje geažusvariántta ja eanemusat sii geavahedje hámi *mánáidi*. Dát hápmi lea maiddái boares giellaoahpain (Friis 1856; Nielsen 1979 (1926–1929); Korhonen 1981) ja dat lea leamašan maiddái giellahistorjjálaččat vuorddehahtti (Sammallahti 1998: 68, 205–207). Buot boarrásamos gearddi informánttain *-ide*-variánta lea hárvanaš ja eanaš dáhpáhusat leat ovtta informánttas. Dan sadjái *-idda*-variánta lea eanaš idioleavttain, vaikke dát dáhpáhusat leat sullii viđádas. Dát A- ja B-buolva, dahje nu mo lean gohčodan sin maiddái dološ sápmelažžan, čájehit girjáivuođa illatiivageavaheamis.

Dán dutkama gaskaleamos joavku, nu gohčoduvvon ásodatmánát, geaidda gullet olles C-buolva ja maiddái oassi D-buolvvas, čájehit radikála nuppástusa illatiivageavaheamis. Dán buolvva bokte *-idda*-variánta, seammá mii geavahuvvo

maiddái bárahisstávvalsubstantiivvaid sojameamis, šaddá dominánta variántan. Dát orru deaivamin oktii maiddái oamastanráhkadusaid nuppástuvvamiin. Lea árvaluvvon, ahte ásodatáigi lea čuohcan dasa, ahte girječállit leat geavahišgoahtán eanet oamastanráhkadusaid, main gihpus lea refleksiivapronomen oamastan-gehčosiin ja substantiiva (*iežas latnjii*), go dakkár ráhkadusaid, main oamastan-geažus lea njuolga substantiivvas (*latnjasis*). (Antonsen & Janda 2015: 12; Janda & Antonsen 2016: 360.)

Dábálaččat jurddašuvvo, ahte nuppástuvvan dáhpáhuvvá S-geavlli mielde, nu ahte variašuvdna lea vuos unnán, nuppástuvvama gaskamuttus lea olu ja loahpas ođđa variánta šaddá primára hápmiin. Orru duođage nu, ahte *-idi-* ja *-idiidda-*variánttat leat báhcán ollásit eret nuoramus buolvva bokte, muhto dat ii mearkkaš, ahte mánggaidlogu illatiivva variašuvdna livččii nohkan. Dáid nu gohčoduvvon ođđa sámeáigge mánáid, nappo informánttat geat leat riegádan 1980 maŋŋá, gillii orru váikkuheamen čálalaš giella ja mángasat oidet ortográfalaš hámi *-ide*. Ovdal dán buolvva riegádeami, lea leamašan fuolla sámeagiela boahhtevuođas ja dan vuoittáhallamis suomagillii. Goittotge dán buolvva áigge giellamolsun lea servodagas jorgalahtton (Rasmussen 2014), muhto dat ii leat máhchan «árbevirolaš hámiid», mat leat leamašan čuođi jagi ovdal riegádan sápmelaččain. Nu ahte 1900-logus leat mánggaidlogu illatiivva dáfus dáhpáhuvvan guokte maŋŋálas ja vejolaččat badjálas nuppástuvvama.

Labova giellarievdama govvdusa ektui (gč. tabealla 2) dáinna materiálain sáhtta dadjat, ahte servodaga dásis dilli lea labiila. Nu ahte tabealla 2 molssa-eavttuin báhcet rievdamat sohka buolvvaid gaskkal (molssaeaktu 3) ja servodatlaš rievdamat (molssaeaktu 4). Go dán muttus ii leat čađahuvvon paneladutkan, de ii sáhte njuolga čájehit, ahte goabbá dilli orru govvideamen buorebut mánggaidlogu illatiivva geavahusa Ohcejogas. Juoidá sáhtta goittotge spekuleret dan vuođul, go geahččá informánttaid riegádan- ja báddenjagi. Ovdamearkka dihte informánttas B7 lea attesterejuvvon jagis 2015 *-idiidda-*variánta guovtte geardde ja muđui son geavaha *-idi*. Informánttas B8 lea čielga *-idi* dominánsa ja su jearahallan lea báddejuvvon 1996. Vel čielgasut orru informánta C1, gii geavaha dušše *-idi-*variántta ja su jearahallan lea báddejuvvon jagis 2016. Dán oktavuodas ođđasamos nuppástusat eai leat váikkuhan sudno gillii. Dán vuođul orru, ahte indiviida dásis illatiivavariašuvdna lea stabiila, daningo dáid informánttaid maŋŋá leat dáhpáhuvvan guokte stuorra nuppástusa, mat eai oro čuohcan sidjiide. Nuppe dáfus ásodatbuolvvas leat informánttat geat čielgasit geavahit eanet ortográfalaš hámi, man oidet nuorabut, muhto dáinna materiálain ii sáhte čájehit, ahte leago

sin illatiivageavahus rievdan ovdamearkka das makkár dat lei sin nuorravuodas. Jahkečuodi vuosttas nuppástus orru leamen goarránan gielladilis čuvvon morfologalaš ovttageardánahttin, muhto manjit nuppástus fas čájeha, ahte maiddái giellagáhttentdoaimmat stivrejit giellarievdama.

Gáldut

Materiála

- ISAMA 2015: ISAMA-proševtta guolásteaddjiid sámegielat jearahallamat. Sámi kulturarkiiva, Oulu universitehta. Jearahallin lea Sajjets, Joni.
- LIA Sápmi – Sámegiela hállangiellakorpus: davvesiida_uit_0201; davvesiida_uit_0101.
- SKA 1996: Sámi kulturarkiiva, Oulu universitehta. Jagis 1996 báddejuvvon sámegielat jearahallanmateriála. Jearahallin lea Nuorgam, Anne.
- SKA 2016: Sámi kulturarkiiva, Oulu universitehta. Jagis 2016 báddejuvvon sámegielat jearahallanmateriála. Jearahallin lea Nousuniemi, Juhani.
- SKS 1956: Suoma Girjjálašvuoda Searvi. Jagis 1956 báddejuvvon sámegielat jearahallanmateriála. Materiála leaba čoaggán Itkonen, Erkki ja Hautala, Jouko.
- SR 2019: Dutkanjearahallamat, maid čáli lea bádden 7/2019 ja 3/2020, materiála lea čállis.
- TKU 1966: Turku universitehta folklorestihka ja oskkoldatdiehtaga Talvadas-čoakkáldat.
- Yle Sápmi *Beaivvi sáгат* 2020-11-02.
- Yle Sápmi *Beaivvi sáгат* 2021-02-11.
- Yle Sápmi *Beaivvi sáгат* 2021-05-24.
- Yle Sápmi *Beaivvi sáгат* 2021-10-01.

Girjjálašvuolta

- Aikio-Puoskari, Ulla 2016: *Gullos sámegiella! Sámegielaid ealáskahttima buoremus vuogit ja našuvnnalaš politihka linját Suomas, Ruotas ja Norggas*. [Anár]: Sámediggi & Sámegiela doaimmahat. <<https://www.researchgate.net/publication/315727865>> (30.11.2021).

- Aikio, Samuli 1987: Yksi mieli, yksi kieli. Pohjoissaamen kirjakielen yhtenäistymisen. – *Virittäjä* 91 (4): 457–490.
- Antonsen, Lene 2007: *Giella buolvvas bulvii. Gáivuona sámegiela morfologija guorahallan*. Sámeigiela váldofágadutkamuš, Gielladiehtaga instituhtta, Humanisttalaš fakultehta, Romssa Universitehta. <<https://hdl.handle.net/10037/1210>>.
- Antonsen, Lene & Janda, Laura 2015: Oamastanráhkadusat davvisámi girjjálašvuodas. – Vuokko Hirvonen & Johanna Johansen Ijäs & Marjatta Jomppanen & Kaarina Vuolab-Lohi (doaimm.), *Symposia ávvučála. Nostalgiija, naga ja eará gielalaš ja kultuvrralaš fenomenat*. Dieđut 2/2015. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 9–43. <http://ansatte.uit.no/laura.janda/mypubs/Diedut%202015-2_artihkkalcoakkaldat_antonsen_janda.pdf> (20.12.2021).
- Arola, Laura 2021: *Sámebaromehter 2020 – čilgehus sámegielaigiid gielalaš vuoiगतvuodaid ollašuvvamis*. Vuoigatvuodaministeriija publikašuvnnat, Čilgehusat ja rávvagat 2021:13. Helsset: Vuoigatvuodaministeriija. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-873-8>>.
- Chambers, J.K. 1995: *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Oxford: Blackwell.
- Chambers, J.K. 2015: Dialectology. – James D. Wright (doaimm.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Second Edition. Oxford: Elsevier. 348–352.
- Friis, Jens Andreas 1856: *Lappisk Grammatik. Udarbeidet efter den finmarkiske Hoveddialekt eller Sproget, saaledes som det almindeligst tales i norsk Finmarken*. Christiania: J. W. Cappelens Forlag.
- Guttorm, Seija 1987: *Dutkanraporta sámemánáid guovttegielalašvuoda birra Ohcejoga vuolledásis (1-6 LK)*. Dieđut 2/1987. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Helander, Nils Øivind 2001: *Ii das šat murrii iige báktái. Davvisámegiela illatiivva geavaheapmi*. Dieđut 1/2001. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta.
- Janda, Laura A. & Antonsen, Lene 2016: The ongoing eclipse of possessive suffixes in North Saami. A case study in reduction of morphological complexity. – *Diachronica* 33 (3): 330–366. <<https://doi.org/10.1075/dia.33.3.02jan>>.
- Jávrii-Juhán Niillas 2014: *Dánsa birui*. [Kárášjohka]: Davvi Girji.
- Juutinen, Markus 2019: Koltansaamen myönteiset ja kielteiset fokuspartikkelit. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 2019 (97): 75–107. <<https://journal.fi/susa/article/view/69127/41067>> (7.12.2021).

- Korhonen, Mikko 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kurki, Tommi 2005: *Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen: kielennuutosten seuraamisesta ja niiden tarkastelussa käytettävistä menetelmistä*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1036. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Labov, William 1994: *Principles of linguistic change. Volume 1. Internal factors*. Oxford: Blackwell.
- Lassila, Juhani 2001: *Lapin koulutushistoria. Kirkollinen alkuopetus, kansa-, perus- ja oppikoulut*. Osa I. Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 49. Oulu: Oulun yliopisto. <<http://urn.fi/urn:isbn:9514264541>>.
- Lehtola, Veli-Pekka 1994: *Saamelainen evakko. Rauhan kansa sodan jaloissa*. Helsinki: City Sámit.
- Lehtola, Veli-Pekka 2012: *Saamelaiset suomalaiset. Kohtaamisia 1896–1953*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. <https://www.veli-pekkalehtola.fi/UserFiles/files/saamelaiset_suomalaiset_final_screen.pdf> (25.11.2021).
- Mustanoja, Liisa 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatutkimus Tampereen puhekielestä*. Acta Universitatis Tampereensis 1605. Tampere: Tampere University Press. <<https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8417-9>>.
- Nielsen, Konrad 1979 (1926–1929): *Lærebok i lappisk (samisk). 1. Grammatikk. Lydlære, formlære, orddannelselære og syntaks samt tillegg*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Pasanen, Annika 2016: *Saamebarometri 2016. Selvitys saamenkielisistä palveluista saamelaisalueella. Sámi giellabaromehter 2016. Čielggadus sámegielat bálvalusain sámeguovllus. Čielggadusat ja rávvagat 39/2016*. Helsset: Oikeusministeriö. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-530-0>>.
- Paunonen, Heikki 2005a: *Helsinkiiläisiä puhujaprofileja. – Virittäjä 109 (2): 162–200*. <<https://journal.fi/virittaja/article/view/40402>> (11.11.2021).
- Paunonen, Heikki 2005b: *Totta vai toiveajattelua: näennäisaikainen muutos todellisen muutoksen kuvastajana. – Johanna Vaattovaara & Toni Suutari & Hanna Lappalainen & Riho Grünthal (doaimm.), Muuttuva muoto. Kirjoituksia Tapani Lehtisen 60-vuotispäivän kunniaksi*. Helsinki: Helsingin yliopisto suomen kielen laitos. 13–53. <<http://hdl.handle.net/10224/4090>>.
- Rasmus, Minna 2008: *Bággvuolgat, bággvu birget. Sámemánáid ceavzinstrategiijat Suoma álbmotskuvlla ásodagain 1950–1960-logus*. Publications of the Giella-gas Institute 10. Oulu: Oulun yliopisto.

- Rasmussen, Torkel 2014: «Go ealáska, de lea váttis dápmat». *Davvisámegiela etnolingvistalaš ceavzinnávccaid guorahallan guovtti gránnjágielddas Deanus ja Ohcejogas 2000-logu álggus*. Dieđut 5/2014. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. <<https://hdl.handle.net/10037/5593>>.
- Saamelaiskomitea 1973: *Saamelaiskomitean mietintö. Liite: Tutkimusraportit. Komiteanmietintö 1973: 46*. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Sammallahti, Pekka 1982: On grade alternation and the illative plural in Lappish. – *Finnisch-ugrische Forschungen* 44: 110–113. <<https://doi.org/10.33339/fuf.109830>>.
- Sammallahti, Pekka 1998: *The Saami languages. An introduction*. Kárášjohka: Davvi girji.
- Sammallahti, Pekka 2019: *Láidehus sámegiela jietnadatahpa dutkamii*. Giellagas-instituhta almmustahttinráidu 18. Oulu: Oulu universitehta. <<http://urn.fi/urn:isbn:9789526222578>>.

Variation in the illative plural in spoken North Saami in Ohcejohka

In this article, I study variation and language change in the illative plural in spoken North Saami in the Ohcejohka municipality. Major societal changes took place in the 20th century and with this study, I shed light on how these changes have affected the Saami language. In the modern grammar, the illative plural is the only case that has multiple endings. The case ending of nouns with an odd number of syllables in the stem is *-idda*, whereas elsewhere the ending is *-ide*. Variation in the ending is also heard in spoken language, especially in the inflection of nouns with stems having an even number of syllables or contracted stems.

I have gathered my material from the collections of the Sámi Cultural Archive and the TKU collections of the University of Turku, Yle Sámi's radio interviews, and some of the material I have gathered from interviews. I have used the real-time method to analyze the material.

In interviews with the oldest consultants, there are four different case endings (*-idi*, *-ide*, *-idda*, and *-idiidda*) that are used roughly equally. In the middle of the twentieth century, major changes took place, such as the evacuation period, reconstruction, housing in dormitories, and the relocation of Finns to the area. For consultants born at this time, two variants (*-idi* and *-idiidda*) disappear, and the use of the *-idda* ending with nouns having an odd number of syllables becomes more common. Since the 1970s, the situation of the Saami languages began to improve and, among other things, Saami began to be taught in schools. These changes have not returned the lost variants of the illative plural; instead the orthographic *-ide* form is becoming more common in the speech of the Saami of the younger generation.

Keywords: illative plural, real time method, sociolinguistics, language change

SIERGE RASMUS

Sámi University of Applied Sciences & Giellagas Institute, University of Oulu
sierger@sammas.no

